

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA D.M.D. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

Cauza a fost formulată la Curte în temeiul articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a ajuns în fața Curții în 2013, după ce, în țară, mama copilului se judecase timp de opt ani ca să demonstreze relele tratamente aplicate de tată minorului D.M.D. Reclamantul este reprezentat în fața Curții de către mama lui C.I.. Curtea a constatat că autoritățile statului nu au făcut nimic pentru protecția micuțului D.M.D în vârstă de trei ani, la data primei reclamații a mamei, că poliția a avut nevoie de cinci plângeri ca să ia măsuri, iar justiția română a decis că tatăl nu a fost atât de agresiv cu copilul încât să-i dea o pedeapsă mai mare de un an cu suspendare.

De asemenea, reclamantul a susținut că anchetele penale privind afirmațiile sale cu referire la abuzurile domestice comise de tatăl său au fost ineficiente și că procedura ulterioară a fost nedreaptă.

În fapt, reclamantul sa născut în 2001, în București. Părinții săi, C.I. și D.D., separați în aprilie 2004 și divorțați în septembrie 2004 din cauza comportamentului abuziv al lui D. D. față de soție și de fiul lor. Reclamantul a rămas cu mama sa. La 27 februarie 2004 C.I. a apelat numărul special pus la dispoziție de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului din București, pentru a semnală abuzurile domestice pe care ea și reclamantul le sufereau din partea lui D.D. Autoritățile au declarat că au „monitorizat cazul”, copilul fiind inclus într-un program de consiliere psihologică începând din 2004.

În ciuda monitorizării, comportamentul agresiv al tatălui a continuat, astfel că mama a depus patru plângeri la Poliția București (în 5 martie, 16 aprilie, 7 mai și respective 30 iunie 2004) care au rămas fără răspuns și abia la cea de-a cincea sesizare, făcută la 1 iulie 2004, poliția a dispus începerea unei anchete penale împotriva lui D.D.

La 1 noiembrie 2005, procurorul a început urmărirea penală împotriva lui D.D pe baza

dovezilor administrate precum și a rapoartelor experților privind evaluările psihologice ale reclamantului și ale D.D. Procurorul a ajuns la concluzia că reclamantul a suferit traume în copilăria sa datorită tatălui său care a făcut tot ce putea pentru a-l chinui și a-l face să sufere. Ancheta procurorului a durat doi ani, timp în care au fost audiați martori și s-a făcut o expertiză care a demonstrat că minorul a suferit traume din cauza comportamentului agresiv al tatălui. La 27 decembrie 2007, procurorul l-a acuzat pe D.D. pentru comportamentul abuziv față de fiul său. C.I. nu a solicitat despăgubiri în numele reclamantului.

Pentru că în primă instanță tatăl a negat că și-ar fi bătut fiul, instanța de judecată l-a achitat pe D.D., prin decizia din 9 iunie 2008, pe motiv că comportamentul său ocazional necorespunzător față de reclamant nu a fost suficient de grav pentru a constitui o infracțiune. Această decizie a fost admisă de Curtea de Apel la 19 februarie 2009 și anume sentința de achitare precum și motivarea dată de prima instanță. Dar la 19 iunie 2009 Curtea de Apel București a anulat această ultimă decizie și a trimis cauza spre rejudecare, deoarece a considerat că instanța inferioară ar fi trebuit să audieze și reclamantul și că nu ar fi trebuit să ignore rapoartele psihologice întocmite.

La 14 iulie 2009, cauza a revenit la Tribunalul București, iar prima audiere a avut loc la 23 septembrie 2009. La 14 decembrie 2009, reclamantul a fost audiat în ședință nepublică. El a reiterat cum D.D. obișnuia să-l lovească, să-l închidă într-o cameră mica, fără lumină, cum arunca apă pe el în timp ce dormea sau cum îi vorbea urât. Reclamantul a mărturisit instanței că el nu dorește să locuiască cu D.D., ci să fie pedepsit pentru tot ce i-a făcut.

Prin hotărârea pronunțată la 22 decembrie 2009, Tribunalul București l-a condamnat pe D.D. la patru ani de închisoare cu suspendare pentru rele tratamente aplicate unui minor. S-a considerat

că probele din dosarul urmăririi penale, în special rapoartele psihologice și mărturiile date de psiholog, au confirmat faptul că copilul a suferit traume ca o consecință a comportamentului abuziv al tatălui său. De asemenea, instanța a remarcat faptul că C.I. nu a solicitat despăgubiri în numele reclamantului. În baza articolului 17 din Codul de procedură penală, instanța, din proprie inițiativă, a acordat reclamantului suma de 20.000 de lei (RON) cu titlu de prejudiciu moral.

În urma recursului depus de D.D., la 7 aprilie 2010 Curtea de Apel București a casat decizia anterioară și a trimis cauza spre rejudecare la Tribunalul București. Acesta a menționat că tribunalul trebuia să solicite opinia avizată a Institutului de Medicină Legală. S-a considerat că o expertiză era necesară în acest caz deoarece rapoartele utilizate de către tribunal erau extra-judiciare și prin urmare neinvocabile

Cauza a fost repusă pe rolul Tribunalului București la 19 aprilie 2011. La 27 aprilie 2011, instanța a dispus efectuarea unei expertize de către IML asupra copilului. Reclamantul a fost supus la evaluări psihiatrice efectuate de către experții IML. Din conținutul raportului întocmit a reieșit că reclamantul avea sentimente de anxietate și nesiguranță față de tatăl său. De asemenea, experții au confirmat existența unui abuz fizic și emoțional, existent înainte de vârsta de doi ani, care a provocat o tulburare reactivă de atașament. S-a mai observat că evoluția copilului a fost influențată pozitiv de psihoterapie și de relația sănătoasă pe care copilul a avut-o cu mama lui. Experții au recomandat ca pe viitor reclamantul să fie protejat de orice situație care implică o reminiscență a abuzului trecut și au cerut ca procedurile judiciare să fie finalizate rapid. Raportul a subliniat că expunerea prelungită a reclamantului la cele întâmplate a fost dăunătoare pentru sănătatea lui mintală. Instanța a audiat pe D.D. care a negat că și-ar fi rănit fiul. Avocatul apărării și procurorul au reiterat faptul că apelurile lor au fost introduse numai pe latură penală.

Pe baza probelor din dosar, în special a evaluărilor experților, a mărturiei psihologului, a declarațiile martorilor, precum și a declarațiile părinților și a reclamantului, instanța de judecată a considerat că D.D. a agresat fizic și verbal

copilul între 2002-2004. D.D. a fost condamnat pentru rele tratament aplicate unui minor.

La calcularea duratei pedepsei, instanța a luat în considerare faptul că procedura penală a durat prea mult, existând perioade semnificative de inactivitate a autoritățile implicate, în special a anchetatorilor și IML. Prin urmare, s-a considerat că un remediu eficient pentru această situație ar fi să se aplice o pedeapsă mai mică decât cea prevăzută de lege. Astfel, D.D. a primit o pedeapsă la închisoare de un an. Având în vedere gravitatea faptelor comise de D.D. împotriva propriului său copil-minor, instanța de judecată i-a retras pentru o perioadă de 3 ani drepturile sale părintești. Instanța a suspendat executarea pedepsei, prin urmare, și retragerea drepturilor părintești. Decizia a fost pronunțată la 26 aprilie 2012.

Toate părțile au introdus recurs pe motive de drept. Reclamantul și procurorul s-au plâns în special în legătură cu durata pedepsei și lipsa de acordare de despăgubiri pentru reclamant.

Curtea de Apel București a soluționat recursurile în baza dovezilor existente la dosar. Aceasta a reafirmat faptul că D.D. a abuzat fizic și verbal copilul său. În ceea ce privește durata sentinței, s-a considerat că reducerea ei – ca un remediu pentru întinderea nerezonabilă a judecării cauzei-, nu ar trebui să fie sub limitele stabilite de lege. Prin urmare, pedeapsa a crescut până la minimul legal de 3 ani și apoi a fost suspendată. Instanța a stabilit și o perioadă de încercare de opt ani, impunând o serie de obligații corelative în sarcina lui D.D. pe durata termenului de încercare, în special aceea de a nu contacta pe reclamant. Instanța a considerat în continuare că, în măsura în care atât procurorul și reclamantul și-au limitat recursurile lor la aspectele penale, Tribunalul București a procedat corect în a nu acorda despăgubiri din proprie inițiativă.

Curtea de Apel a adoptat decizia finală la 1 noiembrie 2012 și a rectificat textul dispozitivului la 22 noiembrie 2012:

Reclamantul sa plâns, în temeiul articolului 3 din Convenție, că autoritățile (poliția, procurorii și instanțele judecătorești) nu au reușit să investească cu promptitudine și în mod eficient acuzațiile de rele tratamente care i-au fost cauzate, în ciuda dovezilor înaintate acestora.

De asemenea, reclamantul, în baza articolului 6 din Convenție, reclamă că procedura a fost excesiv de lungă și că autoritățile au prelungit ancheta și nu au luat în considerare faptul că el era o persoană vulnerabilă, un minor care se supunea abuzului domestic, dar și de eșecul instanțelor în a-i acorda daune.

Guvernul a susținut că, având în vedere obiectul grav și delicat al cauzei, în special acuzațiile de maltratare a reclamantului de către tatăl său, DD, eficacitatea investigației a necesitat o analiză aprofundată a probelor pentru a evita o eroare judiciară întrucât părțile au prezentat puncte divergente și subiective ale situației care au făcut mai dificilă stabilirea faptelor. În opinia lor, nu au existat perioade de inactivitate imputabile autorităților, în timp ce reprezentantul reclamantului a contribuit la prelungirea procesului prin utilizarea fiecărui recurs pus la dispoziția sa.

Curtea notează că această plângere nu este în mod vădit nefondată în sensul articolului 35 § 3 (a) din Convenție. În plus, aceasta constată că nu este inadmisibilă pentru niciun alt motiv. Prin urmare, trebuie declarată admisibilă.

Având în vedere faptele din prezenta cauză, Curtea notează că nu există niciun indiciu că s-a făcut ceva concret pentru a verifica sesizările făcute de reclamant pentru a putea fi transmise poliției pentru investigații sau pentru a proteja victimele de presupusul abuz, în ciuda obligației legale de a face acest lucru. Mai mult, autoritățile nu au întreprins nicio acțiune în privința primelor patru plângeri penale depuse de C.I. împotriva lui D.D., din martie până în iunie 2004.

În ceea ce privește procedurile, Curtea notează că acestea au început la 1 iulie 2004 și au încetat la 1 noiembrie 2012. Astfel, acestea au durat opt ani și patru luni la trei niveluri de jurisdicție. De altfel, ancheta a durat până la 27 decembrie 2007, adică aproape trei ani și șase luni, și puține pare să fi fost făcute pe parcursul acestei perioade: audierea a șase martori și examinarea rapoartelor emise de IML. Guvernul nu a putut să indice niciun act de investigație care ar fi avut loc altele decât cele menționate anterior și nici o dificultate întâlnită de poliție și procuror în timpul anchetei. Mai mult, instanțele naționale au recunoscut că au existat perioade semnificative de inactivitate

cauzate de anchetatori și de cei de la Institutul de Medicină Legală. În aceste condiții, este dificil să se țină seama de durata semnificativă a acestei faze a procedurii. În plus, procedurile judiciare au fost dominate de o abrogare repetată a deciziilor cauzate de omisiunile instanțelor inferioare. Curtea mai precizează că reclamantul nu poate fi acuzat de eventualele proliferări excesive ale procedurii și nu poate fi considerat că a abuzat de drepturile sale procedurale.

Curtea consideră că, în sine, durata anchetei și a procesului a fost excesivă în conformitate cu standardele Curții în temeiul articolului 6. Cu toate acestea, scopul analizei sale în temeiul articolului 3 este diferit. Așa cum a subliniat în jurisprudența sa, deși din punctul de vedere al articolului 2, cerința de promptitudine nu ar trebui examinată în mod izolat și indiferent de ceilalți parametri, combinarea lor face o anchetă eficace (a se vedea *mutatis mutandis Sarbyanova– Pashaliyska și Pashaliyska c. Bulgariei*, nr. 3524/14, § 41, 12 ianuarie 2017).

În plus, Curtea observă că, la sfârșitul procedurii în speță, se poate considera că autoritățile au atins scopul esențial urmărit în cadrul anchetei, în măsura în care DD, persoana responsabilă de abuz, a fost condamnată la închisoare cu suspendare.

În pofida acestui fapt, Curtea consideră că în procedurile care subminează eficacitatea generală a anchetei s-au constatat mai multe deficiențe.

În primul rând, Curtea observă că, deși instanțele naționale au luat în considerare durata excesivă a procedurii de acordare a unei despăgubiri pentru D.D. prin reducerea pedepsei cu închisoarea, aceștia nu au oferit nicio compensație comparabilă reclamantului însuși. Cu toate acestea, el a suferit, de asemenea, consecințele duratei mari de soluționare a cauzei în calitate de parte la procedură și victimă a abuzului domestic în curs de investigare.

Curtea notează, de asemenea, că prima instanță, l-a achitat pe D.D., după ce nu a găsit nici o infracțiune în „comportamentul său ocazional necorespunzător față de reclamant”. Mai târziu, Curtea de Apel părea să considere că actele de violență „izolate și aleatorii” ar putea fi tolerate în sfera familiei. Curtea nu înțelege modul în care această declarație se încadrează în dispozițiile relevante ale legislației interne care interzic în

termeni absoluți pedeapsa corporală. Mai mult decât atât, Curtea notează că Consiliul Europei recunoaște interesul superior al copilului, care prin respectarea drepturilor și demnității lor, constituie piatra de temelie a protecției copiilor. De asemenea, trebuie remarcat faptul că preocuparea principală din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului din 1989 este demnitatea. Respectul pentru demnitatea copiilor este în concordanță cu furnizarea acelor elemente importante pentru dezvoltarea lor ca membri cu drepturi depline ai comunității. Asigurarea demnității fundamentale a copilului înseamnă că nu poate exista compromis în condamnarea violenței împotriva copiilor, fie că este acceptată ca „tradiție”, fie că este considerată ca „disciplină”. Unicitatea copiilor – potențialul și vulnerabilitatea lor, dependența lor de adulți – face imperativ ca ei să aibă parte de mai multă protecție și de mai puțină violență, inclusiv de pedeapsa internă corporală, aceasta din urmă fiind invariabil degradantă.

Prin urmare, este clar că respectarea demnității copiilor nu poate fi asigurată dacă instanțele naționale vor accepta orice formă de justificare a actelor de maltratare, inclusiv a pedepselor corporale, interzise în temeiul articolului 3 al Convenției. În acest context, Curtea consideră că Statele trebuie să se străduiască să protejeze în mod expres și cuprinzător demnitatea copiilor, printr-un cadru normativ adecvat care să ofere protecția copiilor împotriva violenței domestice ce intră sub incidența articolului 3, prin: a) descurajarea efectivă împotriva unor astfel de încălcări grave ale integrității personale; b) măsuri rezonabile pentru a preveni asemenea maltratări și c) investigații oficiale efective în cazul în care un individ reclamă o asemenea faptă (a se vedea *M. și M. vs. de mai sus*, § 136 și *Söderman v. Suedia* [GC], nr. 5786/08, §§ 80 și 81, CEDO 2013).

Din aceste motive, Curtea concluzionează că ancheta privind acuzațiile de maltratare a fost inefficientă, deoarece a durat prea mult și a fost afectată de mai multe deficiențe grave. Rezultă că autoritățile interne nu și-au respectat obligațiile procedurale în temeiul articolului 3 al Convenției (a se vedea, *mutatis mutandis*, *W. v. Slovenia*,

nr. 24125/06, §§ 66-70, 23 ianuarie 2014; *P.M. v. Bulgaria*, nr. 49669/07, §§ 65-66, 24 ianuarie 2012).

În consecință, a avut loc o violare a articolului 3 al Convenției.

Reclamantul se plânge de durata procedurii penale împotriva lui D.D. și despre eșecul instanțelor de a-i acorda despăgubiri în baza articolul 6 al Convenției.

Curtea notează că această plângere este dublă. În primul rând, reclamantul s-a plâns de presupusa lipsă de corectitudine a procedurilor și, implicit, de lipsa accesului la o instanță și în al doilea rând de durata procedurii penale împotriva tatălui său. Curtea va examina separat aceste aspecte.

Guvernul a susținut că reclamantul nu a epuizat căile de atac interne disponibile, nu a solicitat despăgubiri în cursul procedurilor penale, rămânând, în esență, pasiv în acest sens, nu a prezentat o cerere în fața instanțelor naționale, pe baza dispozițiilor relevante din Codul penal aplicabil la acel moment.

Reclamantul a contestat acest argument și a subliniat că autoritățile statului, în special Autoritatea pentru Protecția Copilului, procurorul și judecătorul au avut obligația legală de ai proteja interesele, deoarece a fost minor, victimă a abuzului domestic în momentul procedurii penale.

Curtea notează că această obiecție este strâns legată de fondul plângerii. În plus, aceasta subliniază că plângerea nu este în mod vădit nefondată în sensul articolului 35 § 3 (a) din Convenție. De asemenea, nu este inadmisibil pe nici un alt motiv. Prin urmare, trebuie declarat admisibil.

Reclamantul a reiterat faptul că instanța națională avea obligația de ai acorda din oficiu despăgubiri, întrucât era minor la momentul respectiv. El a subliniat, de asemenea, că atât el, cât și procurorul s-au plâns în apelurile lor în legătură cu faptul că Tribunalul București a omis să-i acorde despăgubiri.

Guvernul a subliniat pasivitatea reclamantului pe tot parcursul procedurii în primă instanță privind dreptul de a primi despăgubiri și a considerat că instanțele au furnizat motive întemeiate pentru a nu acorda o astfel de hotărâre. Acestea au susținut că, în măsura în care „poziția constantă a reprezentantului reclamantului a fost aceea

că” nu solicită pârâtului prejudiciu moral și fără a ține seama de pretinsa neaplicare a articolului 17 din Codul de procedură penală, nu ar fi fost rezonabil să acorde despăgubiri împotriva voinței reclamantului.

Evaluarea Curții

Curtea se referă la principiile generale articulate în jurisprudența sa și în special în hotărârea sa *Bohan v. Ucraina* (nr.2) ([GC], nr. 22251/08, CEDO 2015), unde a explicat în ce circumstanțe aprecierea instanței interne a faptelor unui anumit caz poate fi considerată „arbitrară”.

Curtea constată de la bun început că prezenta cauză privește un litigiu asupra unui „drept” care poate fi recunoscut, cel puțin dintr-un motiv discutabil, potrivit dreptului intern (a se vedea *Hotărârea Bohan*, de asemenea, *mutatis mutandis*, *Andelković c. Serbia*, nr. 1401/08, § 25, 9 aprilie 2013). Dreptul intern a prevăzut dreptul de a primi despăgubiri și plângerea reclamantului la Curtea de Apel constituia o dispută reală și serioasă. Procedurile au fost direct determinante pentru dreptul în cauză, iar decizia pronunțată de Curtea de Apel a reprezentat soluționarea definitivă a problemei.

În plus, Curtea notează că, în conformitate cu legea aplicabilă, instanțele au fost obligate să se pronunțe asupra problemei despăgubirii chiar și fără o cerere formală în acest sens din partea reclamantului, care era minor și, fără capacitate juridică la momentul respectiv. În plus, atât instanțele, cât și procurorul au fost nevoite să caute în mod activ informații de la victimă cu privire la amploarea daunelor suferite. Astfel, legea a oferit o protecție sporită persoanelor vulnerabile, cum ar fi reclamantul, plasând o responsabilitate extinsă asupra autorităților pentru a-și asuma un rol activ în acest sens (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Lamarche c. României*, nr. 21472/03, § 34, 16 septembrie 2008). Din acest motiv și în lumina obiectului investigației, procedurile au depășit simplele litigii între persoane particulare, implicând astfel responsabilitatea statului cu privire la articolul 6 § 1 al Convenției.

În această privință, Curtea consideră că, cazul trebuie examinat din punctul de vedere al obligației instanțelor de a asigura drepturile reclamantului în circumstanțele concrete și excepționale ale cauzei. Dacă reclamantul a solicitat în mod expres despăgubiri sau nu, este irelevant, deoarece instanțele au obligația de a examina din proprie inițiativă problema daunelor.

În special, în ciuda dispozițiilor exprese ale articolului 17 din codul de procedura penală numai prima instanță națională care l-a condamnat pe D.D. a examinat posibilitatea despăgubirii.

La rândul său, Curtea de Apel nu a examinat fondul plângerii înaintate de reclamant în legătură cu omisiunea instanței inferioare de a acorda despăgubiri. Nu a putut decât să observe că nici reclamantul, nici procurorul nu au solicitat despăgubiri în fața instanței inferioare, împiedicând instanța să examineze această problemă. În acest sens, Curtea de Apel sa abținut de la examinarea întinderii rolului propriu al instanțelor naționale sau al procurorului în asigurarea intereselor reclamantului, în special în ceea ce privește dispozițiile articolului 17 din codul de procedura penală. În plus, raționamentul Curții de Apel nu a avut niciun temei juridic (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Andelković*, § 27, cu trimiteri ulterioare). Având în vedere formularea neechivocă a obligației consacrate la articolul 17 din codul de procedura penală, Curtea de Apel ar fi trebuit să examineze fondul dreptului la despăgubiri, judecând dacă reclamantul avea sau nu dreptul.

În concluzie, Curtea consideră că omisiunea, în numele instanțelor naționale, de a aplica articolul 17 din Codul de procedura penală în favoarea reclamantului și de a examina astfel dacă i-ar fi fost acordată despăgubiri ar constitui o negare a justiției (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Andelković*, citată mai sus, § 27 și *Bochan* (nr. 2), citată mai sus, § 64).

În consecință, a fost încălcat articolul 6 § 1 al Convenției. În consecință, Curtea respinge obiecția invocată de Guvern cu privire la presupusa neepuizare a căilor de atac interne.